

“หนี้ถึงกำหนดชำระ กับลูกหนี้พิพัตชำระหนี้”

บทคัดย่อ

เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ต่อเมื่อหนี้ขึ้นถึงกำหนดชำระแล้ว และลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดก็ต่อเมื่อหนี้ขึ้นถึงกำหนดชำระแล้วแต่การที่หนี้ถึงกำหนดชำระแล้วลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ขึ้นหาเป็นเหตุให้ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดในทุกกรณีไม่ เรื่องหนี้ถึงกำหนดชำระกับเรื่องลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ จึงเป็นคนละเรื่องคนละกรณีกัน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๐๓ เป็นเรื่องหนี้ถึงกำหนดชำระ ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๐๔ และมาตรา ๒๐๖ เป็นเรื่องลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ อย่างไรก็ตามยังมีนักกฎหมายอีกจำนวนไม่น้อยที่มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องดังกล่าว บทความนี้ได้วิเคราะห์ปัญหาสำหรับหนี้ ๓ กรณีที่มักเข้าใจกันคลาดเคลื่อนโดยกล่าวถึงเรื่องหนี้ถึงกำหนดชำระ และเรื่องลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ไว้ในแต่ละกรณี พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

กรณีแรก หนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระที่มีในวันแห่งปฏิทิน จะถึงกำหนดชำระหรือเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เมื่อครบหรือถึงเวลาที่กำหนดไว้ ส่วนการผิดนัดของลูกหนี้นั้น ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้หลังจากที่หนี้ถึงกำหนดเวลาแล้วและลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ขึ้นตามมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง

กรณีที่สอง หนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระแต่อนุমানจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ จะถึงกำหนดชำระหรือเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เมื่อพฤติการณ์ทั้งปวงนั้นได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ส่วนการผิดนัดของลูกหนี้นั้น ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้หลังจากที่พฤติการณ์ทั้งปวงนั้นได้เสร็จสิ้นลงแล้วและลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ขึ้นตามมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง

* รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

กรณีที่สาม หนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระเป็นที่สงสัย จะถึงกำหนดชำระหรือเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เมื่อครบหรือถึงเวลาที่กำหนดกันไว้ เพียงแต่เวลาที่กำหนดนั้นเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายลูกหนี้กล่าวคือเจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนกำหนดเวลานั้นไม่ได้แต่ลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดเวลานั้นได้ ส่วนการผัดนัดของลูกหนี้จำเป็นต้องพิจารณาว่ากำหนดเวลานั้นเป็นวันแห่งปฏิทินหรือไม่ ถ้าใช้วันแห่งปฏิทินเมื่อถึงกำหนดชำระหนี้แล้วลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั่น ลูกหนี้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้ไม่ต้องให้คำเตือนตามมาตรา ๒๐๔ วรรคสอง แต่ถ้ามิใช่วันแห่งปฏิทิน ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้หลังจากที่ถึงกำหนดเวลาแล้วและลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้นตามมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง

เหตุที่ทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนนั้น จากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้บรรยายวิชากฎหมายลักษณะหนี้มาเป็นเวลาพอสมควรนั้นมีความเห็นว่าส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากถ้อยคำในบทบัญญัติมาตรา ๒๐๓ มาตรา ๒๐๔ และมาตรา ๑๙๔ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นยากที่จะอ่านแล้วเกิดความเข้าใจได้โดยง่าย จึงเสนอว่าควรปรับปรุงถ้อยคำในบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อให้มีความชัดเจนเข้าใจง่ายและเหมาะสมยิ่งขึ้นโดยมิได้เปลี่ยนแปลงไปจากหลักการเดิมดังที่ได้เสนอไว้ในบทความนี้

๑. บทนำ

เมื่อกล่าวถึงเรื่องหนี้ถึงกำหนดชำระกับเรื่องลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ นั้น มักจะมีหลายคนสับสนและเข้าใจว่าเป็นเรื่องเดียวกันโดยเข้าใจไปว่าเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ทันที ซึ่งแท้ที่จริงแล้วหนี้ถึงกำหนดชำระกับลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้เป็นคนละเรื่องคนละกรณีกัน กล่าวคือเรื่องหนี้ถึงกำหนดชำระเป็นเรื่องเวลาที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ ส่วนเรื่องลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ นั้นเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดความรับผิดชอบของลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้เป็นพิเศษยิ่งกว่า^๒ โดยเฉพาะผลการผิดนัดของลูกหนี้ต่อกรณีวัตถุประสงค์แห่งหนี้ที่เป็นเงิน^๓ การชำระหนี้ที่ไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้^๔ และการชำระหนี้พ้นวิสัยต่อกรณีวัตถุประสงค์แห่งหนี้ที่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง^๕ กล่าวเป็นเบื้องต้นว่า แม้การที่ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ได้นั้นหนี้ต้องถึงกำหนดชำระแล้วแต่การที่หนี้ถึงกำหนดชำระแล้วลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ นั้นหาเป็นเหตุให้ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดไปทุกกรณีไม่ ในบทความนี้ผู้เขียนจะได้แยกแยะประเด็นในแต่ละเรื่องให้เห็นอย่างชัดเจนเพื่อความกระจ่างในเรื่องที่จะกล่าวต่อไป

หนี้ คือความผูกพันทางกฎหมายระหว่างบุคคลสองฝ่ายได้แก่ฝ่ายเจ้าหนี้และฝ่ายลูกหนี้ซึ่งแต่ละฝ่ายอาจมีหลายคนก็ได้จะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ เมื่อมีหนี้หรือความผูกพันดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วย่อมทำให้ฝ่ายเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องลูกหนี้ให้ชำระหนี้และฝ่ายลูกหนี้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ การชำระหนี้ นั้นอาจเป็นการกระทำ ส่งมอบ หรืองดเว้นการอันใดอันหนึ่งดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๔ บัญญัติไว้ก็ได้ หนี้เกิดขึ้นได้โดยนิติกรรม สัญญา ละเมิด จัดการ

^๒ โดยทั่วไปการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว เป็นกรณีที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ซึ่งเจ้าหนี้อย่อมจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้นได้อยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑๕.

^๓ ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๒๔.

^๔ ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑๖.

^๕ ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑๗, มาตรา ๒๑๘ และมาตรา ๒๑๙.

งานนอกสั่ง ลากมิควรได้ และบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมาย ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า มูลแห่งหนี้นั้นเกิดจากนิติกรรมและนิติเหตุตนเอง ดังนั้น หนี้จึงเปรียบเสมือนเหรียญที่มีสองด้านคือ ด้านหนึ่งเป็นเจ้าหนี้และอีกด้านหนึ่งเป็นลูกหนี้ เมื่อมองทางด้านเจ้าหนี้ หนี้ย่อมหมายถึงสิทธิเรียกร้อง หากมองอีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นทางด้านลูกหนี้ หนี้ก็ย่อมหมายถึงหน้าที่ที่ต้องชำระหนี้ตนเอง เดิมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ และ ๒ พระพุทธศักราช ๒๔๖๖ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๖ ที่ได้ถูกยกเลิกในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ให้ความหมายของคำว่า “หนี้” ไว้ว่า “อันว่าหนี้้นโดยนิตินัยว่าเป็นความเกี่ยวพันอันบุคคลคนเดียวหรือหลายคน ฝ่ายหนึ่งเรียกว่าลูกหนี้ จำต้องส่งทรัพย์สินก็ดี หรือทำการ หรือเว้นทำการใดให้แก่บุคคลคนเดียวหรือหลายคน อีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าเจ้าหนี้” ซึ่งมีนัยกฎหมายเห็นว่าความหมายของหนี้ดังกล่าวนี้ไม่กว้างพอที่จะอธิบาย ความหมายอันแท้จริงของคำว่าหนี้ได้^๖ ปัจจุบันประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ให้ความหมาย ของคำว่าหนี้ไว้แต่อย่างใด โดยในมาตรา ๑๙๔ บัญญัติไว้แต่เพียงว่า “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้ ย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการชำระหนี้ด้วยงดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมีได้” ซึ่งน่าจะ เห็นว่าความหมายของคำว่าหนี้ อาจไม่ใช่สาระสำคัญที่จะบัญญัติไว้ในกฎหมาย หากแต่สิทธิเรียกร้อง ของเจ้าหนี้และหน้าที่ของลูกหนี้เป็นสาระสำคัญที่ต้องบัญญัติไว้สำหรับใช้บังคับเมื่อมีข้อพิพาทอันเกิดจาก หนี้ขึ้นแล้ว ทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมันนีและประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่น ที่ประเทศไทยนำมาเป็นแบบอย่างก็ได้บัญญัติความหมายของคำว่าหนี้ไว้เช่นกัน^๗

ปัญหาที่ว่า เมื่อมีหนี้เกิดขึ้นแล้วเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เมื่อใด ตัวอย่าง เช่น นายเอกให้นายโทยืมรถยนต์กำหนดส่งคืนกันอีก ๒ เดือน หลังจากยืมกันได้ ๑ เดือนนายเอกมีความ จำเป็นต้องใช้รถยนต์นั้น เช่นนี้ นายเอกจะเรียกร้องให้นายโทส่งคืนรถยนต์ให้แก่ตนทันที โดยอ้างว่า รถยนต์คันนั้นเป็นของตน ตนจะเรียกเอาคืนเมื่อใดก็ได้ จากตัวอย่างดังกล่าวเมื่อนายเอกและนายโท ทำสัญญายืมอันสมบูรณ์แล้ว ย่อมก่อให้เกิดความผูกพันทางกฎหมายระหว่างนายเอกและนายโทขึ้น เรียกว่า “หนี้” นั่นเองทำให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่อกันกล่าวคือนายเอกซึ่งเป็นฝ่ายเจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิ เรียกร้องให้นายโทส่งคืนรถยนต์ที่ยืมมานั้น ส่วนนายโทซึ่งเป็นฝ่ายลูกหนี้ย่อมมีหน้าที่ชำระหนี้ด้วยการ ส่งคืนรถยนต์ที่ยืมมานั้นให้แก่ นายเอกแต่การที่นายเอกจะใช้สิทธิเรียกร้องให้นายโทชำระหนี้ด้วยการ ส่งคืนรถยนต์ที่ยืมได้ก็ต่อเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วนายเอกจะอ้างว่ารถยนต์นั้นเป็นของตน ตนจะเรียก เอาคืนเมื่อใดก็ได้ในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ซึ่งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๓๖^๘ ย่อมไม่ได้ เพราะในระหว่างสัญญา ยืม นายโทลูกหนี้มีสิทธิ ใช้สอยรถยนต์นั้นได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๔๐^๙ และเป็นบุคคลผู้มีสิทธิยึดถือ รถยนต์นั้นไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๓๖ ดังกล่าว

^๖ กัธธ พินธุลาภ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้ (กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๘), ๖.

^๗ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้ (กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๓๙), ๒๓.

^๘ มาตรา ๑๓๓๖ บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและ ได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวาง มิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย”.

^๙ มาตรา ๖๔๐ บัญญัติว่า “อันว่า ยืมใช้คงรูปนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้ให้ยืมให้บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ยืม ใช้สอยทรัพย์สินสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เปล่า และผู้ยืมตกลงว่าจะคืนทรัพย์สินนั้น เมื่อได้ใช้สอยเสร็จแล้ว”.

๒. หนี้ถึงกำหนดชำระ

การพิจารณาว่าหนี้ถึงกำหนดชำระเมื่อใดหรือเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เมื่อใดนั้นต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๒๐๓ ที่บัญญัติว่า “ถ้าเวลาอันจะพึงชำระหนี้ นั้นมิได้กำหนดลงไว้ หรือจะอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้นี้ย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และฝ่ายลูกหนี้ก็ย่อมจะชำระหนี้ของตนได้โดยพลันดุจกัน และวรรคสองบัญญัติว่า ถ้าได้กำหนดเวลาไว้ แต่หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นหาได้ไม่ แต่ฝ่ายลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดนั้นก็ได้” เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของมาตรา ๒๐๓ วรรคหนึ่ง เห็นได้ว่าบัญญัติแต่เฉพาะหนี้ที่ไม่ได้กำหนดเวลาชำระหรือจะอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ ดังนั้นในการทำความเข้าใจเรื่องดังกล่าว ผู้เขียนขอแยกหนี้เป็น ๓ กรณี คือ ๑. หนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระ ๒. หนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระแต่อนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ และ ๓. หนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระและไม่อาจอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้

สำหรับกรณีแรก**หนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระ**นั้น หนี้ดังกล่าวย่อมถึงกำหนดเมื่อครบหรือถึงกำหนดเวลาตามที่เจ้าหนี้และลูกหนี้ตกลงกันไว้ตามวันแห่งปฏิทิน^{๑๐} เช่น ตกลงชำระหนี้ในวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ หรือตกลงชำระหนี้เมื่อครบ ๓ เดือนนับแต่วันที่ทำสัญญา เป็นต้น หรือตกลงกันโดยกำหนดเวลาเป็นอย่างอื่นที่ใช้วันแห่งปฏิทินก็ได้ เช่น ตกลงชำระหนี้เมื่อถึงฤดูหนาว ตกลงชำระหนี้ในวันที่ภริยาเจ้าหนี้คลอดบุตร ตกลงชำระหนี้ในวันที่ลูกหนี้รับพระราชทานปริญญาบัตร เป็นต้น และหากกำหนดเวลานั้นเป็นที่สงสัย กล่าวคือสงสัยว่าเวลาที่กำหนดนั้นเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายเจ้าหนี้หรือฝ่ายลูกหนี้ มาตรา ๒๐๓ วรรคสอง บัญญัติให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายลูกหนี้ กล่าวคือฝ่ายเจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนกำหนดเวลานั้นไม่ได้ แต่ฝ่ายลูกหนี้ย่อมจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ก่อนกำหนดเวลานั้นได้ ตัวอย่างเช่น เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท ตกลงกันว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ภายใน ๑๕ วัน เช่นนี้กำหนดเวลา ๑๕ วันนั้น เป็นที่สงสัยว่าก่อนครบกำหนด ๑๕ วัน เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทนั้นได้หรือไม่ หรือก่อนครบกำหนด ๑๕ วัน ลูกหนี้จะชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทนั้นให้แก่เจ้าหนี้ได้หรือไม่ ตามตัวอย่างนี้เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทนั้นก่อนครบกำหนดเวลา ๑๕ วันไม่ได้ แต่ลูกหนี้จะชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทนั้นให้แก่เจ้าหนี้ก่อนครบกำหนดเวลา ๑๕ วันได้

กรณีที่**สองหนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระแต่อนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้** หมายถึงหนี้ที่ไม่ได้กำหนดเวลาชำระหนี้กันไว้ตั้งกรณีแรก แต่มีข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยพฤติการณ์แล้วสามารถคาดคะเนตามหลักเหตุผลได้ว่าหนี้นั้นจะถึงกำหนดชำระเมื่อใด เช่น ลูกหนี้ยืมชุดพานทองเหลืองของเจ้าหนี้ไปใช้ในงานอุปสมบทโดยไม่ได้ตกลงกันว่าจะชำระคืนกันเมื่อใด เช่นนี้ย่อมอนุมานได้ว่าลูกหนี้ต้องชำระหนี้ด้วยการส่งมอบชุดพานทองเหลืองคืนแก่เจ้าหนี้เมื่องานอุปสมบทได้เสร็จสิ้นลง หรือลูกหนี้ยืมเงินจำนวน ๕ หลัง ของเจ้าหนี้ไปใช้ในงานเลี้ยงขึ้นบ้านใหม่โดยไม่ได้ตกลงกันว่าจะชำระคืนกันเมื่อใด เช่นนี้

^{๑๐} จะกำหนดเป็นวัน เดือน ปี หรือจำนวนวัน จำนวนเดือน จำนวนปีก็ได้.

ยอมอนุমানได้ว่าลูกหนี้ต้องชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินค้ำประกันแก่เจ้าหนี้เมื่องานเลี้ยงขึ้นบ้านใหม่ได้เสร็จสิ้นลง

กรณีนี้สามหนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระและไม่อาจอนุমানจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้หนี้ประเภทนี้จะมีปัญหาการถึงกำหนดชำระหนี้ว่าเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เมื่อใด มาตรา ๒๐๓ วรรคหนึ่งจึงบัญญัติให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้โดยพลัน คือ ทันทีที่ก่อนหนี้ และลูกหนี้อย่อมจะชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ได้โดยพลันเช่นกัน เช่น เจ้าหนี้ฝากรถจักรยานยนต์ไว้กับลูกหนี้โดยไม่ได้กำหนดเวลาคืนรถจักรยานยนต์นั้นกันไว้และไม่อาจคาดคะเนตามหลักเหตุผลได้ว่าหนี้นั้นจะถึงกำหนดชำระเมื่อใด เช่นนี้แล้ว เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยการส่งมอบรถจักรยานยนต์นั้นคืนได้ตั้งแต่วันที่สัญญาฝากทรัพย์สินเกิดขึ้น กล่าวคือเวลาหลังจากที่เจ้าหนี้ส่งมอบรถจักรยานยนต์ให้แก่ลูกหนี้

๓. ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้

การพิจารณาว่าลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้เมื่อใดนั้นต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๐๔ ที่บัญญัติว่า “ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และภายหลังแต่นั้นเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้อย่างไม่ชำระหนี้ไซ้ ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดเพราะเขาเตือนแล้ว และวรรคสองบัญญัติว่า ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน และลูกหนี้นี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้องเตือนเลย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้ว่าอาจคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าว” และมาตรา ๒๐๖ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีหนี้อันเกิดแต่มูลละเมิด ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำละเมิด” จากบทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวแยกพิจารณาลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ได้เป็น ๓ กรณีคือ ๑. ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้เพราะเจ้าหนี้เตือนแล้ว ๒. ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้โดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือน และ ๓. ลูกหนี้กระทำละเมิด ดังต่อไปนี้

๓.๑ กรณีลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้เพราะเจ้าหนี้เตือนแล้วนั้น เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง กล่าวคือเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วและภายหลังจากนั้นเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้แล้วลูกหนี้อย่างไม่ชำระหนี้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการที่เจ้าหนี้เตือนลูกหนี้ให้ชำระหนี้ได้ต้องกระทำภายหลังเวลาที่หนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว ต่อเมื่อลูกหนี้อย่างไม่ชำระหนี้ นั้น ลูกหนี้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดเพราะเจ้าหนี้เตือนนั้น หากเจ้าหนี้ให้คำเตือนลูกหนี้ก่อนเวลาที่หนี้ถึงกำหนดชำระ ย่อมไม่เป็นเหตุให้ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ตั้งแต่ประการใด การเตือนหรือการให้คำบอกกล่าวแก่ลูกหนี้ให้ชำระหนี้ นั้น เจ้าหนี้หรือตัวแทนของเจ้าหนี้จะกระทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ ตัวอย่างเช่น เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยไม่ได้ตกลงกำหนดเวลาชำระหนี้กันไว้ เวลาผ่านไป ๕ ปี แล้ว เช่นนี้ลูกหนี้อย่างไม่ตกเป็นผู้ผิดนัดเพราะเจ้าหนี้ยังมีได้ให้คำเตือนลูกหนี้ และถ้าเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้เมื่อใดแล้ว หากลูกหนี้อย่างไม่ชำระหนี้ นั้นด้วยการส่งมอบเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาทคืนแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดเพราะเจ้าหนี้เตือนแล้ว

๓.๒ กรณีลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้โดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือนนั้น เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา ๒๐๔ วรรคสอง กล่าวคือกรณีที่ได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน^{๑๑} และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ ตามกำหนด การกำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทินดังกล่าวอาจกำหนดโดยระบุเป็นวัน เดือน ปี เช่น ๙ สิงหาคม ๒๕๖๐ หรือเป็นจำนวนวัน เช่น ๗ วัน ๑๕ วัน หรือภายใน ๓๐ วัน^{๑๒} หรือเป็นจำนวน เดือน เช่น ๓ เดือน ๖ เดือน หรือเป็นจำนวนปี เช่น ๑ ปี ๕ ปี เป็นต้น และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตาม กำหนดนั้น ลูกหนี้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือน ตัวอย่างเช่น เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ตกลงกำหนดเวลาชำระหนี้กันอีก ๖ เดือน เมื่อครบกำหนดแล้วลูกหนี้มิได้ส่งมอบเงิน จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาทคืนแก่เจ้าหนี้ เช่นนี้ลูกหนี้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดในวันรุ่งขึ้นโดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือน ให้ชำระหนี้ขึ้นแต่อย่างใด แต่ถ้าเป็นหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระซึ่งไม่แน่ชัดว่าเป็นวันใด ตัวอย่างเช่น สัญญา จะซื้อจะขายกำหนดวันชำระราคาและจดทะเบียนโอนว่าประมาณเดือนตุลาคม ๒๕๔๔ ไม่แน่ชัดว่าเป็น วันใด ซึ่งอาจเป็นวันใดวันหนึ่งในเดือนตุลาคม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นสัญญาที่มีได้กำหนดเวลาชำระหนี้ ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน^{๑๓} และในกรณีที่มีข้อตกลงกันว่าถ้าเจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ต้องบอกกล่าว ล่วงหน้าก่อน โดยกำหนดเวลานั้นคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าว ตัวอย่างเช่น เจ้าหนี้ ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ตกลงกันว่าเจ้าหนี้ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ๑๕ วัน ถ้าเจ้าหนี้ต้องบอกกล่าวให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้ว หากครบกำหนด ๑๕ วันนับแต่วันที่ได้บอกกล่าวนั้น ลูกหนี้อย่างมิได้ส่งมอบเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท คืนแก่เจ้าหนี้ เช่นนี้ลูกหนี้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดในวันรุ่งขึ้น โดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือนให้ชำระหนี้อีกแต่อย่างใด

๓.๓ กรณีลูกหนี้ทำละเมิดเป็นกรณีที่ลูกหนี้กระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ทำให้ เขาได้รับความเสียหาย^{๑๔} ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่อาจกำหนดเวลากันได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๐๖ จึงบัญญัติให้ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดที่ตั้งแต่เวลาที่ลูกหนี้ทำละเมิดนั้น โดยเจ้าหนี้ไม่ต้องให้ คำเตือนลูกหนี้แต่อย่างใด

๔. ประเด็นปัญหาที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน

ปัญหาที่ผู้เขียนพบจากประสบการณ์การสอนวิชากฎหมายลักษณะหนี้ซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้ เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนนี้สามารถแยกได้เป็น ๓ กรณี คือ ๑. กรณีหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระที่มีใช้ วันแห่งปฏิทิน ๒. กรณีหนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระแต่อนุมาณจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ และ ๓. กรณีหนี้

^{๑๑} เดิมประเทศไทยใช้ปฏิทินจันทรคติจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนจากปฏิทิน จันทรคติมาใช้ปฏิทินสุริยคติ ในพ.ศ. ๒๔๓๑ โดยเดือนแรกของปีคือเดือนเมษายน และเดือนสุดท้ายของปีคือมีนาคม และปรับมาตาม ลำดับจนกระทั่งในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการปรับให้วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่และเป็นวันเริ่มต้นของปีซึ่งเริ่มใช้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔.

^{๑๒} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๕๕/๒๕๕๔.

^{๑๓} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๐๓๖/๒๕๕๓.

^{๑๔} มาตรา ๔๒๐ บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”.

ที่มีกำหนดเวลาชำระเป็นที่สงสัย ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงความแตกต่างของการถึงกำหนดเวลาชำระหนี้กับการที่ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดสำหรับหนี้ทั้ง ๓ กรณี ตามลำดับต่อไปนี้

๔.๑ กรณีหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระที่มีใช้วันแห่งปฏิทิน การกำหนดเวลาชำระหนี้ที่แน่นอนอาจเอาวันแห่งปฏิทินมาเป็นตัวกำหนดการชำระหนี้ หรือเอาวันอื่นที่มีใช้วันแห่งปฏิทินมาเป็นตัวกำหนดการชำระหนี้ เช่น เมื่อถึงฤดูร้อน เมื่อถึงฤดูฝน หรือเมื่อถึงฤดูหนาว เป็นต้น หรือเอาเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเป็นตัวกำหนดการชำระหนี้ อาทิ เมื่อต้นกุหลาบผลิดอก เมื่อสุนัขที่เลี้ยงคลอตุลुक หรือเมื่อภริยาคลอดบุตร เป็นต้น สำหรับหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระตามวันแห่งปฏิทินนั้นได้กล่าวมาแล้วว่าหนี้นั้นจะถึงกำหนดชำระเมื่อถึงกำหนดเวลาดังกล่าว และลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้เมื่อถึงกำหนดเวลานั้นแล้วลูกหนี้ไม่ชำระหนี้โดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือนให้ชำระหนี้แต่อย่างใด ส่วนหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระที่มีใช้ตามวันแห่งปฏิทิน หนี้ประเภทนี้ย่อมถึงกำหนดชำระเมื่อถึงกำหนดเวลาดังกล่าวเช่นกัน ตัวอย่างเช่น เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงินไปจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท กำหนดชำระกันเมื่อภริยาของเจ้าหนี้คลอดบุตร เช่นนี้แล้ว เมื่อเวลาใดที่ภริยาของเจ้าหนี้คลอดบุตร หนี้เงินกู้ยืมนี้ย่อมถึงกำหนดชำระกันในเวลานั้น ส่วนลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้เตือนให้ลูกหนี้ส่งมอบเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาทนั้นคืนแก่เจ้าหนี้แล้วและลูกหนี้ไม่ส่งมอบเงินจำนวนดังกล่าว หากเจ้าหนี้ยังมีได้ให้คำเตือนลูกหนี้เลย หรือให้คำเตือนก่อนเวลาที่ภริยาของเจ้าหนี้คลอดบุตร เช่นนี้ การที่ลูกหนี้ยังไม่ได้ส่งมอบเงินจำนวนดังกล่าวคืนแก่เจ้าหนี้ ยังไม่อาจถือได้ว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้แล้ว เพราะหนี้ดังกล่าวมิได้กำหนดเวลาชำระหนี้กันไว้ตามวันแห่งปฏิทินและมีใช้กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้ อาจคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๐๔ วรรคสอง ดังนั้น หลังจากวันที่หนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว เจ้าหนี้ต้องให้คำเตือนลูกหนี้ก่อนเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้จึงจะได้ชื่อว่าผิดนัดเพราะเขาเตือนแล้วตามมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง โดยสรุปกรณีนี้หนี้ถึงกำหนดชำระเมื่อครบหรือถึงเวลาที่กำหนดไว้ ส่วนการผิดนัดของลูกหนี้นั้น ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้เตือนให้ลูกหนี้ชำระหนี้หลังจากที่ถึงกำหนดเวลานั้นแล้ว และลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามตามมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง

๔.๒ กรณีหนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระแต่อนุমানจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ ได้กล่าวมาแล้วว่าหมายถึงหนี้ที่ไม่ได้กำหนดเวลาไว้แต่มีข้อเท็จจริงต่าง ๆ อาทิ สภาพแห่งการชำระหนี้ที่แน่นอนเอง ปกติประเพณีแห่งท้องถิ่น ประเพณีในการค้าขาย หรือประเพณีที่เคยปฏิบัติต่อกันมา^{๑๔} โดยพฤติการณ์แล้วสามารถคาดคะเนตามหลักเหตุผลได้ว่าหนี้นั้นจะถึงกำหนดชำระเมื่อใด และได้ยกตัวอย่างไว้ว่า ลูกหนี้ยืมชุดพานทองเหลืองของเจ้าหนี้ไปใช้ในงานอุปสมบทโดยไม่ได้ตกลงกันว่าจะชำระคืนเมื่อใด ย่อมอนุমানได้ว่าต้องชำระหนี้ด้วยการส่งมอบชุดพานทองเหลืองคืนเมื่องานอุปสมบทนั้นได้เสร็จสิ้นลงหรือลูกหนี้ยืมเงินจำนวน ๕ หลังของเจ้าหนี้ไปใช้ในงานเลี้ยงขึ้นบ้านใหม่โดยไม่ได้ตกลงกันว่าจะชำระคืนเมื่อใด ย่อมอนุমানได้ว่าต้องชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินที่คืนเมื่องานเลี้ยงขึ้นบ้านใหม่นั้นได้เสร็จสิ้นลง

^{๑๔} ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม ๒ (ภาคจบบริบูรณ์) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๕ (กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๐๖), ๕๓๓.

ปัญหามีว่า ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้เมื่อใด ตามตัวอย่างดังกล่าว เมื่องานอุปสมบทได้เสร็จสิ้นลง หรือเมื่องานเลี้ยงขึ้นบ้านใหม่ได้เสร็จสิ้นลง ปรากฏว่าลูกหนี้ยังมีได้ส่งมอบชุดพานทองเหลืองคืนแก่เจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ยังมีได้ส่งมอบเต็นท์คืนแก่เจ้าหนี้ ดังนี้ ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้แล้วหรือไม่ ในกรณีดังกล่าวนี้เป็นหนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระ เพียงแต่อนุমানจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ ดังนั้นจึงต้องด้วย บทบัญญัติมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง เพราะเป็นหนี้ที่มีได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทินและมีใช้กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้อาจคำนวณนับได้โดยปฏิทิน นับแต่วันที่ได้บอกกล่าวตามมาตรา ๒๐๔ วรรคสอง เช่นนี้แล้ว ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ก็ต่อเมื่อ เจ้าหนี้ได้เตือนให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้วหลังจากที่พฤติการณ์ทั้งปวงนั้นได้เสร็จสิ้นลง ดังนั้น เมื่อใดที่เจ้าหนี้ได้เตือนให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้วลูกหนี้ไม่ส่งมอบชุดพานทองเหลืองหรือเต็นท์คืนแก่เจ้าหนี้ แล้วแต่กรณี ลูกหนี้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัด ถ้าหากไม่ปรากฏว่าเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้อย่อมยังไม่ได้ชื่อว่า เป็นผู้ผิดนัดแต่ประการใด โดยสรุปกรณีนี้ หนี้ถึงกำหนดชำระหรือเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เมื่อพฤติการณ์ทั้งปวงได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ส่วนการผิดนัดของลูกหนี้นั้น ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้เตือนให้ลูกหนี้ชำระหนี้หลังจากที่พฤติการณ์ทั้งปวงได้เสร็จสิ้นลงแล้วและลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง

๔.๓ กรณีหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระหนี้ที่สงสัย ดังได้กล่าวมาแล้วว่ากรณีเป็นที่สงสัยนั้นคือ สงสัยว่าเวลาที่กำหนดนั้นเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายเจ้าหนี้หรือฝ่ายลูกหนี้ มิได้เป็นกรณีสงสัยว่าหนี้มีกำหนดเวลาชำระหรือไม่ ซึ่งมาตรา ๒๐๓ วรรคสอง บัญญัติให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายลูกหนี้ คือฝ่ายเจ้าหนี้ จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนกำหนดเวลานั้นไม่ได้ แต่ฝ่ายลูกหนี้อย่อมจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ก่อนกำหนดเวลานั้นได้ ตัวอย่างเช่น เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท ตกลงกันว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ภายใน ๑๕ วัน เช่นนี้ เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทนั้น ก่อนครบกำหนด ๑๕ วันดังกล่าวไม่ได้ แต่ลูกหนี้จะชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทนั้น ให้แก่เจ้าหนี้ก่อนครบกำหนด ๑๕ วันนั้นได้ ปัญหามีว่าลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้เมื่อใด เห็นได้ว่า ตามตัวอย่างนั้นเป็นหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระและเป็นกำหนดเวลาชำระหนี้ตามวันแห่งปฏิทิน ดังนี้แล้วเมื่อถึงกำหนดเวลาตามวันแห่งปฏิทินดังกล่าวแล้วลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้น ลูกหนี้อย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือนตามมาตรา ๒๐๔ วรรคสอง แต่ถ้าเป็นกรณีที่กำหนดเวลาชำระหนี้นั้นมีใช้วันแห่งปฏิทิน ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้เตือนให้ลูกหนี้ชำระหนี้หลังจากที่ถึงกำหนดเวลาแล้วและลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง ตัวอย่างเช่น เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท ตกลงกันว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ภายในต้นฤดูหนาว เมื่อถึงต้นฤดูหนาวแล้ว ลูกหนี้ยังมีได้ชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทนั้นคืนแก่เจ้าหนี้ เช่นนี้ ลูกหนี้ยังไม่ตกเป็นผู้ผิดนัด จนกว่าเจ้าหนี้ได้เตือนให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทนั้นคืนแก่เจ้าหนี้แล้วลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้น โดยสรุปกรณีนี้ หนี้ถึงกำหนดชำระเมื่อครบหรือถึงเวลาที่กำหนดกันไว้ เพียงแต่เวลาที่กำหนดนั้นเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายลูกหนี้ กล่าวคือ เจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนกำหนดเวลานั้นไม่ได้ แต่ลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดเวลานั้นได้ ส่วนการผิดนัดของลูกหนี้นั้นต้องพิจารณาว่ากำหนดเวลาชำระหนี้เป็นวันแห่งปฏิทินหรือไม่ ถ้าใช้วันแห่งปฏิทินเมื่อถึงกำหนดชำระหนี้แล้ว

ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้น ลูกหนี้ยอมตกเป็นผู้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือนตามมาตรา ๒๐๔ วรรคสอง แต่ถ้ามีใช้วันแห่งปฏิทิน ลูกหนี้จะตกเป็นผู้ผิดนัดต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้เตือนให้ลูกหนี้ชำระหนี้หลังจากที่ถึงกำหนดเวลานั้นแล้วและลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นั้นตามมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง

๕. ข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๐๓ วรรคหนึ่งกล่าวถึงเวลาอันจะพึงชำระหนี้ไม่ได้กำหนดลงไว้ และมาตราถัดมาคือมาตรา ๒๐๔ วรรคสอง กล่าวไว้ว่าถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน จึงเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปว่าทั้งสองมาตราดังกล่าวเป็นเรื่องเดียวกันคือเป็นเรื่องหนึ่งถึงกำหนดชำระ โดยเข้าใจผิดไปว่าเรื่องลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ตามมาตรา ๒๐๔ เป็นเรื่องหนึ่งถึงกำหนดชำระเช่นเดียวกับมาตรา ๒๐๓ ทั้งที่เป็นคนละเรื่องคนละกรณีกัน ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรปรับปรุงถ้อยคำในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๐๓ และมาตรา ๒๐๔ เสียใหม่ เพื่อความชัดเจนและง่ายต่อการทำความเข้าใจ โดยมีได้เปลี่ยนแปลงไปจากหลักการเดิมแต่อย่างใด เนื่องจากมาตรา ๒๐๓ วรรคหนึ่งบัญญัติแต่เฉพาะหนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระหรือไม่อาจอนุমানจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ ดังนั้นหากบัญญัติไปถึงหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระและหนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระแต่อนุমানจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ไว้ด้วยแล้วจะทำให้เกิดความชัดเจนและง่ายต่อการศึกษาคำความเข้าใจในเรื่องนี้ถึงกำหนดชำระได้มากยิ่งขึ้น และสำหรับมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง เป็นกรณีลูกหนี้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้ต้องเตือนก่อนซึ่งเป็นกรณีทั่วไป ส่วนวรรคสอง เป็นกรณีลูกหนี้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือนซึ่งถือได้ว่าเป็นกรณีเฉพาะ ผู้เขียนเห็นว่าถ้านำกรณีเฉพาะมาบัญญัติไว้ในวรรคหนึ่งก่อนแล้วนำกรณีทั่วไปมาบัญญัติไว้ในวรรคสอง จะทำให้ง่ายต่อการศึกษาคำความเข้าใจในเรื่องลูกหนี้ผิดนัดยิ่งกว่า และถ้อยคำที่มาตรา ๒๐๔ วรรคสอง ใช้คำว่า “วันแห่งปฏิทิน” นั้น ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ให้ความเห็นไว้ว่าทำให้สงสัยได้ว่าเดือนแห่งปฏิทิน ปีแห่งปฏิทิน ไม่มีอยู่ในความมุ่งหมายด้วยซึ่งจะไม่ใช่ความมุ่งหมายให้กินความเฉพาะแต่วันเท่านั้น ในคำแปลภาษาอังกฤษใช้คำว่า **If a time by the calendar is fixed of the performance** ซึ่งแปลว่า ถ้าได้กำหนดให้ชำระหนี้ตามเวลาแห่งปฏิทิน ความจะกว้างกว่ามาก^{๑๖} ซึ่งผู้เขียนเห็นพ้องด้วยอย่างยิ่งว่าการใช้คำว่า “วันแห่งปฏิทิน” ทำให้เป็นที่สงสัยได้ว่าต้องระบุถึงวัน เดือน ปี ตามปฏิทินหรือไม่และไม่รวมถึงกรณีกำหนดเป็นจำนวนวัน จำนวนเดือน จำนวนปีตามปฏิทินหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายยกตัวอย่างไปแล้วว่าล้วนอยู่ในความหมายของ “วันแห่งปฏิทิน” ทั้งสิ้นสมควรแก้ไขเป็น “เวลาแห่งปฏิทิน” เพื่อให้กระชับ ครอบคลุมและชัดเจนขึ้น ดังนั้นจึงขอเสนอความเห็นต่อการปรับปรุงถ้อยคำในบทบัญญัติดังกล่าวไว้ดังนี้

๕.๑ ปรับปรุงมาตรา ๒๐๓ เป็นว่า “ถ้าเวลาจะพึงชำระหนี้กำหนดลงไว้ เจ้าหนี้ย่อมจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เมื่อถึงกำหนดเวลานั้น ถ้ามิได้กำหนดลงไว้แต่อนุমানจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ เจ้าหนี้ย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้เมื่อพฤติการณ์นั้นเสร็จจึ้นลง และถ้ามิได้กำหนดลงไว้และอนุমানจาก

^{๑๖} เพิ่งอ้าง หน้า ๕๔๓-๕๔๔.

พฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ เจ้าหนี้อย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลันและลูกหนี้ก็ย่อมจะชำระหนี้ของตนได้โดยพลันดุจกัน

ถ้าได้กำหนดเวลาไว้ แต่กรณีเป็นที่สงสัย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นไม่ได้ แต่ลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดนั้นก็ได้อ

๕.๒ ปรับปรุงมาตรา ๒๐๔ เป็นว่า “ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามเวลาแห่งปฏิทินและลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนด ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้อาจฟ้อง และให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้อาจคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าวด้วย

หนี้อื่นนอกจากวรรคหนึ่ง ถ้าถึงกำหนดชำระแล้ว เจ้าหนี้ต้องให้คำเตือนแก่ลูกหนี้ก่อนและเมื่อลูกหนี้อยังไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้จึงตกเป็นผู้ผิดนัด”

๕.๓ นอกจากนี้ผู้เขียนขอถือโอกาสเสนอแนะปรับปรุงมาตรา ๑๙๔ ซึ่งเป็นบทมาตรานี้ที่เกี่ยวข้องกับบทความนี้ไปพร้อมกันโดยในมาตรา ๑๙๔ บัญญัติไว้ว่า “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการชำระหนี้ด้วยงดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมิได้” การใช้ถ้อยคำในมาตรา ๑๙๔ ว่า “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้...” นั้น ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เห็นว่า การใช้ถ้อยคำดังกล่าวไม่ถูกเพราะสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้มิได้เกิดขึ้นแต่มูลหนี้โดยตรง มูลหนี้ก่อให้เกิดหนี้ แล้วหนี้หนี้ทำให้เกิดสิทธิเรียกร้องแก่เจ้าหนี้จึงเป็นเรื่องที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องขึ้นด้วยอำนาจแห่งหนี้ ไม่ใช่ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ ฉบับภาษาอังกฤษแปลความไว้ไม่มีคำว่ามูลหนี้ เทียบกับประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันนี้ตามมาตรา ๒๔๑ ซึ่งเป็นข้อบัญญัติเช่นเดียวกับมาตรา ๑๙๔^{๑๗} ผู้เขียนเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งกับความเห็นดังกล่าวโดยเห็นว่า คำว่า “มูลหนี้” นั้น หมายความว่าเหตุที่ทำให้เกิดหนี้^{๑๘} ดังนั้น เหตุที่ทำให้เกิดหนี้ไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องเอาแก่ลูกหนี้ได้โดยตรง สิ่งที่ทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องเอาแก่ลูกหนี้ได้คือหนี้ต่างหาก สำหรับมูลหนี้ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้นั้นมีที่มาจากสัญญา ละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้ และบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น ประมวลวิธีพิจารณาเป็นต้น ดังนั้น เมื่อเกิดหนี้ขึ้นแล้วไม่ว่าจะเกิดจากมูลหนี้ใดก็ตาม ย่อมทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้ซึ่งได้แก่การกระทำ การส่งมอบทรัพย์สินและการงดเว้น แล้วแต่กรณีได้ จึงเห็นสมควรบัญญัติวัตถุประสงค์แห่งหนี้ในมาตราดังกล่าวไว้ด้วยกันเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดและง่ายต่อการศึกษาทำความเข้าใจถึงสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ โดยขอเสนอแนะปรับปรุงถ้อยคำในบทบัญญัติมาตรา ๑๙๔ เป็นว่า “ด้วยอำนาจแห่งหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยการกระทำ ส่งมอบหรืองดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ได้”

^{๑๗} ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม ๑ (ภาค ๑-๒) พิมพ์ครั้งที่ ๓ ปรับปรุงโดย ดร.มนินทร์ พงศาปาน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๕๙), ๒๔๖-๒๔๗.

^{๑๘} พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๖), ๔๔๑.

สรุปข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติดังกล่าวดังตารางเปรียบเทียบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันกับข้อเสนอปรับปรุงพร้อมเหตุผลในการเสนอปรับปรุง ต่อไปนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	ข้อเสนอปรับปรุง	เหตุผลในการเสนอปรับปรุง
<p>มาตรา ๑๙๔ “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการชำระหนี้ด้วยงวดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมีได้”</p>	<p>มาตรา ๑๙๔ “ด้วยอำนาจแห่งหนี้ เจ้าหนี้อาจเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยการกระทำ ส่งมอบหรืองดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ได้”</p>	<p>๑. สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ไม่ได้เกิดขึ้นแต่มูลหนี้ หากแต่เกิดจากหนี้โดยตรง มูลหนี้เป็นเพียงเหตุที่ทำให้เกิดหนี้เท่านั้น</p> <p>๒. เมื่อมีหนี้เกิดขึ้นแล้วเจ้าหนี้อย่อมเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้อันได้แก่การกระทำ การส่งมอบทรัพย์สินและการงดเว้นหนี้นั้นได้สมควรบัญญัติวัตถุประสงค์แห่งหนี้ไว้ด้วยกัน เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดและง่ายต่อการศึกษาทำความเข้าใจถึงสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้</p>
<p>มาตรา ๒๐๓ “ถ้าเวลาอันจะพึงชำระหนี้ นั้นมีได้กำหนดลงไว้หรือจะอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้อย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และฝ่ายลูกหนี้ก็ย่อมจะชำระหนี้ของตนได้โดยพลันดุจกัน</p> <p>ถ้าได้กำหนดเวลาไว้ แต่หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นหาได้ไม่ แต่ฝ่ายลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดนั้นก็ได้อีก”</p>	<p>มาตรา ๒๐๓ “ถ้าเวลาจะพึงชำระหนี้กำหนดลงไว้ เจ้าหนี้อย่อมจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เมื่อถึงกำหนดเวลานั้น ถ้ามิได้กำหนดลงไว้แต่อนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ เจ้าหนี้อย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้เมื่อพฤติการณ์นั้นเสร็จสิ้นลง และถ้ามิได้กำหนดลงไว้และอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ เจ้าหนี้อย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลันและลูกหนี้ก็ย่อมจะชำระหนี้ของตนได้โดยพลันดุจกัน</p> <p>ถ้าได้กำหนดเวลาไว้ แต่กรณีเป็นที่สงสัย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นไม่ได้ แต่ลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดนั้นก็ได้อีก”</p>	<p>๑. บทบัญญัติปัจจุบัน วรรคหนึ่งบัญญัติแต่เฉพาะหนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระและไม่อาจอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ ถ้าบัญญัติหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระและหนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระแต่อนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ไว้ด้วยแล้วจะทำให้เห็นถึงความแตกต่างอันเกิดความชัดเจนและเข้าใจง่ายต่อการศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องนี้ถึงกำหนดชำระได้มากยิ่งขึ้น</p> <p>๒. สำหรับวรรคสอง ปรับปรุงถ้อยคำให้เหมาะสมยิ่งขึ้น</p>

ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์	ข้อเสนอปรับปรุง	เหตุผลในการเสนอปรับปรุง
<p>มาตรา ๒๐๔ “ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และภายหลังแต่นั้นเจ้าหนี้ได้ให้ค่าเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ไซ้ร์ ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัด เพราะเขาเตือนแล้ว</p> <p>ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซ้ร์ ท่านว่า ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้องเตือนเลยวิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้อาจคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้ออกกล่าว</p>	<p>มาตรา ๒๐๔ “ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามเวลาแห่งปฏิทิน และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนด ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือน และให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้อาจคำนวณนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้ออกกล่าวด้วย</p> <p>หนี้อื่นนอกจากวรรคหนึ่ง ถ้าถึงกำหนดชำระแล้ว เจ้าหนี้ต้องให้ค่าเตือนแก่ลูกหนี้ก่อนและเมื่อลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้จึงตกเป็นผู้ผิดนัด”</p>	<p>๑. โดยทั่วไปจะเข้าใจกันว่าเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ย่อมตกเป็นผู้ผิดนัดทันที ซึ่งเป็นการเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ถ้านำบทบัญญัติวรรคสองที่เป็นกรณีลูกหนี้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือน ซึ่งเป็นกรณีเฉพาะมาบัญญัติเป็นวรรคหนึ่ง และนำบทบัญญัติวรรคหนึ่งที่เป็นกรณีลูกหนี้ผิดนัดโดยเจ้าหนี้ต้องเตือนซึ่งเป็นกรณีทั่วไป มาบัญญัติไว้ในวรรคสอง จะทำให้ง่ายต่อการศึกษาคำความเข้าใจในเรื่องลูกหนี้ผิดนัดยิ่งกว่า</p> <p>๒. คำว่า “วันแห่งปฏิทิน” นั้นไม่ชัดเจนพอที่จะครอบคลุมถึงเดือนและปีแห่งปฏิทิน ทั้งที่กฎหมายมิได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแต่เฉพาะวันในปฏิทินเท่านั้น ถ้าใช้ถ้อยคำว่า “เวลาแห่งปฏิทิน” จะชัดเจนและครอบคลุมขึ้น ๑</p>